

3. Громик Ю., Яворський А. Поліські діалекти в сучасній художній літературі: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 304 с.

4. Ткачук М. Західнополіський ареал і стандарт української літературної мови: чинники та механізми взаємодії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2022. № 2 (32). С. 76–84.

Список умовних скорочень

ГзБ – Аркушин Г. Голоси з Берестейщини (Тексти). Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2012. 536 с.

ГзВП – Аркушин Г. Голоси з Волинського Полісся (Тексти). Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2010. 542 с. + 2 електрон. опт. диски (DVD).

ГзП – Аркушин Г. Голоси з Підляшся: тексти. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. 534 с.

*Костусяк Н. М., доктор філол. наук, професор,
завідувач кафедри – професор кафедри
української мови та лінгводидактики
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

ЗООМЕТАФОРИ В МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ ПЕРІОДУ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ

Медіаджерела періоду російсько-української війни вирізняє розкутість, креативне омовлення актуальних подій, наявність лексем із виразними конотативними відтінками, а також переносно вжитих одиниць, серед яких чільне місце належить метафорам. Засвідчені в газетному дискурсі вторинні номінації цього різновиду вже були предметом наукових зацікавлень [2; 3; 4; 5], проте в переліку різних за значеннєвими параметрами переносних назв фрагментарність виявляє опис зоометафор, продукування яких не стишує обертів. З огляду на це видається актуальним схарактеризувати побудовані на переосмисленні номінацій тваринного світу лексеми, які поки не знайшли віддзеркалення в лінгвістичних студіях чи проаналізовані в іншій площині; дослідити їх у контексті мовної динамки, реалізації образності, оцінності, а іноді

й емоційності. Принагідно додамо, що з'ясовуючи функційний потенціал зоометафор, науковці зазвичай розглядати їх як маркери назв осіб, натомість укладена картотека фактичного матеріалу свідчить, що вказані слова та структуровані ними сполуки слугують ще й засобом експлікації назв неістот.

У сучасному медійному дискурсі номінації тваринного світу, зокрема групи комах, використовують у контекстах про безпілотні літальні апарати. Аби зацентувати увагу на великій кількості дронів, послуговуються переносно вжитою лексемою *рій*, яка структурує словосполучення *рій дронів*, засвідчене як у назві публікації, так і в статті. Примітно, що в заголовковому комплексі його іноді оформлюють у лапках, що вказує на контекстуальну незвичність цієї сполуки: ***Рій** дронів та божевільні покупки. Як інженери перетворюють виробництво FPV на велику індустрію* (заголовок) (<https://epravda.com.ua>, 25.07.2024); *«**Рій** дронів» на війні: авіаексперт попередив про ймовірні проблеми* (заголовок). *Україна може зіткнутися з проблемами, використовуючи **рої** дронів. Таку думку в ефірі Радіо NV висловив Валерій Романенко – експерт з авіації, провідний науковий співробітник Державного музею авіації: «Я скептично ставлюся до **ройового** застосування. Так, воно ефектно виглядає. Але в умовах РЕБ... чи вдасться синхронізувати дії всіх елементів цього **рою**?»* (<https://www.unian.ua>, 31.10.2024). Розширення семантичної структури зазнав виділений відіменниковий прикметник *ройовий*, що за змістовими ознаками корелює з переносно вжитим субстантивом *рій*, проте в сучасній лексикографії витлумачений тільки в стосунку до слова *рій* у першому прямому значенні та зі значенням 'у якому міститься рій' [1, с. 1273]. На «оживлення» й наділення літальних апаратів людськими рисами скеровані атрибутивні одиниці, закріплена сфера вияву яких – контексти про істот, переважно людей. Зокрема, таку роль виконує оформлений у лапках прикметник *розумний*, підпорядкований переносно вжитій номінації *рій*: *Українська компанія VYRIY уже запустила серійне виробництво FPV з машинним зором і готова йти далі – створювати «розумний» **рій** дронів* (<https://epravda.com.ua>, 25.07.2024). У контексті про безпілотні літальні апарати неординарність функціонування виявляє ознакове

слово *весільний*, яке хоч і не залежить від іменника *рій*, проте також слугує засобом вираження квантитативних характеристик, указуючи на надто малу кількість дронів та фрагментарність їхнього використання в боротьбі з російським агресором: *За неповні три роки FPV-дрони пройшли шлях еволюції від статусу «весільних» до основного засобу ураження ворога на полі бою* (<https://gazeta.ua>, 05.01.2025). Виділена мовна одиниця надає текстові оригінальності, певного колориту, відтінку усної комунікації.

Задля вказівки на те, що європейські країни надто повільно реагують на загрозу з боку Російської Федерації та не усвідомлюють масштабу небезпеки й наслідків, які чекають на них у разі війни, функціонує метафоризована сполука, що тяжіє до групи стійких виразів, *кипляча жаба*. Окрім інформативної, вона виконує емоційно-оцінну роль: *Наразі європейські країни перебувають у стані «киплячої жаби»* (заголовок). Спеціаліст стратегії НАТО з відстеження та стримування гібридної війни зазначив, що *наразі європейські країни перебувають у стані «киплячої жаби», оскільки масштаби гібридних атак РФ досягли такого рівня, який було неможливо уявити ще кілька років тому* (<https://tsn.ua>, 31.12.2025). У медійному просторі, зокрема в контекстах про зволікання західних держав, сповідування стратегії не провокувати Росії й не втручатися в розв'язану нею війну в Україні, трапляється варіант *жаба в окропі*: *«Жаба в окропі» чи блицкриг?* (заголовок). Метод *«жаби в окропі»* може бути ефективним у двох випадках: *якщо супротивник не второпав, що відбувається, та/або коли він не може йому нічого протиставити* (<https://censor.net>, 29.05.2024). У заголовку речення виділені мовні одиниці виразно контрастують з іменником *блицкриг*, на тлі якого значно посилено негативну оцінку. Аналізований образ земноводної тварини виявляємо у формально модифікованій, проте значеннєво близькій конструкції *варити жабу повільно*: *Єгор Чернів: Відтермінування і надання нам по чайній ложечці озброєння – це, в тому числі, стосується питання, що буде з Росією після. Вони хочуть варити цю жабу повільно* (заголовок) (<https://censor.net>, 01.07.2022). Автор свідомо використовує метафоризоване висловлення, що спонукає читача декодувати

зміст повідомлення й водночас надає текстові іронічного звучання, підкреслюючи необґрунтованість пасивної поведінки держав-партнерів України.

Науковці неодноразово звертали увагу на усталений вислів *мавпа з гранатою* та його модифіковані варіанти, ужиті на позначення очільника Кремля [5, с. 41]. У засобах масової інформації натрапляємо на близьку за звучанням сполуку із зооназвою *макака*, за допомогою якої передано неадекватність усіх росіян: *Це макака з гранатою, – експерт повідомив, що НАТО ніколи не відкидали варіанту нападу росії (заголовок). «...Напад на Україну оцінювали як малоімовірний. Тепер фактично всі минулі ймовірності пішли до біса, і всі аналізують з того, що росія – просто непередбачувана макака з гранатою», – додав оглядач* (<https://24tv.ua>, 07.09.2022).

Отже, медіапростір періоду активної фази російсько-української війни поповнили вторинні номінації, побудовані на переосмисленні лексем, що називають представників фауни та їхніх груп. Позитивно та негативно марковані переносно вжиті одиниці вживають не тільки для позначення назв істот, а й неістот. Вони надають оповіді яскравості, креативності, часто емоційності й відтінку усної комунікації.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
2. Городиловська Г. П. Метафоризація як лексико-семантичний спосіб творення воєнних неологізмів. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. Кропивницький : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 4 (207). С. 54–61.
3. Ільченко О. А. Метафорична модель війни в політичному дискурсі українського медіапростору 2014–2023 рр. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. 2023. Т. 34 (73). Ч. 1. С. 21–25.
4. Костусяк Н. М., Шульська Н. М., Костриця Н. М. Метафорична вербалізація концепту *війна* в сучасних медійних заголовках. *Науковий вісник*

Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2022. Вип. 56. С. 60–65. URL : <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.56.13>.

5. Kostusiak N., Shulska N., Sadivnychy V., Sydorenko N., Zdikhovska T., Iovkhimchuk N., Bondarenko O. Metaphorization in the Ukrainian Media Discourse in 2022–2023: External Factors, Dynamic Processes, Communicative and Intentional Dimensions. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 2023. Vol. 13, Issue 2, Spec. Issue XXXV. P. 40–46. URL : https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/130235/papers/A_07.pdf.

Моток Андріана

здобувач ОС «магістр»

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

Науковий керівник: канд. філол. наук Назаренко І.О.

КЛАСИФІКАЦІЯ ВСТАВНИХ КОНСТРУКЦІЙ В АСПЕКТІ ЇХНЬОГО СЕМАНТИЧНОГО НАВАНТАЖЕННЯ ТА ЧАСТИНОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ

Вставні конструкції іманентно «покликані активізувати увагу реципієнта, чіткіше презентують ставлення автора, його емоційну оцінку фактів, подекуди індивідуальний стиль мовця» [3, с.38]. Залежно від принципу, за яким виділяються основні ознаки вставних синтаксем (оцінювальні, змістові, частиномовні, структурні), існує кілька класифікацій вставних конструкцій.

Враховуючи модально-змістові ознаки, позицію в структурі речення можна виокремити чотири характерні ознаки вставності конструкцій:

1) функція вираження оцінки, ставлення мовця до повідомлюваного: *На жаль*, збереглися тільки листи Лесі Українки до Ольги Кобилянської й лише один лист Ольги Кобилянської до Лесі Українки (Павличко, с.83); *Звичайно*, людина, яка, проходячи Невським проспектом, закутується «покрепче плащом своим»..., зовні мало схожа на сільського коваля Вакулу чи запорожця... (СіЧ, с. 35–36);

2) лексико-семантична узагальненість, абстрактність: *Так*, Г.Поспелов, автор книги «Лірика серед літературних родів», виділяє децю інші різновиди